

DEJEPIS

ÚVOD

Vzdelávací štandard nepredstavuje iba súhrn katalógov, ktoré stanovujú výkony a obsah vyučovacieho predmetu, ale je to predovšetkým program rôznych činností a otvorených príležitostí na rozvíjanie individuálnych učebných možností žiakov.

Vzdelávací štandard pozostáva z charakteristiky predmetu a základných učebných cieľov, ktoré sa konkretizujú vo výkonovom štandarde.

Je to ucelený systém výkonov, ktoré sú vyjadrené kognitívne odstupňovanými konkretizovanými cieľmi – učebnými požiadavkami.

Tieto základné požiadavky môžu učitelia ešte viac špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať v podobe konkrétnych učebných cieľov, učebných úloh, otázok, či testových položiek.

K vymedzeným výkonom sa priraduje obsahový štandard, v ktorom sa zdôrazňujú pojmy ako kľúčový prvok vnútornej štruktúry učebného obsahu. Učivo je v ňom štruktúrované podľa jednotlivých tematických celkov a v chronologickom usporiadaní. Je to základ vymedzeného učebného obsahu. To však nevyklučuje možnosť učiteľov tvorivo modifikovať stanovený učebný obsah v rámci školského vzdelávacieho programu.

Vzdelávací štandard z dejepisu je koncipovaný tak, aby vytváral možnosti na tie kognitívne činnosti žiakov, ktoré operujú s pojmami, akými sú hľadanie, pátranie, skúmanie, lebo v nich spočíva základný predpoklad poznávania a porozumenia minulosti. V tomto zmysle nemajú byť len pasívnymi aktérmi výučby a konzumentmi hotových poznatkov, ktoré si majú len zapamätať a následne zreprodukovať.

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Dejepis spolu s humánnou zložkou geografie a občianskou náukou tvorí vzdelávaciu oblasť spoločenskovedných predmetov. Je v nej však samostatným predmetom a spolu s nimi v integratívnych vzťahoch predstavuje jeden z významných prostriedkov procesu humanizácie žiakov. Tí si v ňom postupne osvojujú kultúru spoločenskej komunikácie a demokratické spôsoby svojho konania na základe oboznamovania sa historickým procesom ako jedným zo základných predpokladov komplexného poznávania sveta a ľudskej spoločnosti z potrieb prítomnosti.

Hlavnou funkciou dejepisu je kultivovanie historického vedomia žiaka ako celistvej osobnosti a uchovanie kontinuity historickej pamätiv zmysle odovzdávania historickej skúsenosti či už z miestnej, regionálnej, celoslovenskej, európskej alebo svetovej perspektívy. Súčasťou jej odovzdávania je predovšetkým postupné poznávanie takých historických udalostí, dejov, javov a procesov v priestore a čase, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili vývoj slovenskej spoločnosti a premietli sa do obrazu našej prítomnosti. Pričom kladie dôraz na dejiny 19. a 20. storočia, v ktorých môžeme nájsť z väčšej časti korene súčasných spoločenských javov i problémov. Takto vedie žiakov k rozvíjaniu vzťahu k minulosti vlastného národa ako súčasť kultivovania ich historického vedomia, v ktorom rezonuje i úcta k iným národom a etnikám, rovnako tak rešpektovanie kultúrnych a iných odlišností, ľudí, rôznych diverzifikovaných skupín a spoločenstiev. Prispieva tak k rozvíjaniu hodnotovej škály demokratickej spoločnosti. Rovnako dôležitosť pripisuje aj demokratickým hodnotám európskej civilizácie.

CIELE PREDMETU

Za základnú cieľovú kategóriu výučby dejepisu považujeme tvorbu študijných predmetových kompetencií – spôsobilostí, schopností využívať kvalitu získaných znalostí v rôznych poznávacích i praktických situáciách, ktoré umožnia žiakom

- poznávať históriu, ktorá nepredstavuje uzavretú minulosť so vždy konečnými a jednostrannými interpretáciami,
- poznávať históriu, ktorá je výsledkom mnohostranného a protirečivého procesu,
- skúmať históriu aj na základe čítania s porozumením rôznorodých a mnohostranných školských historických prameňov – stôp po minulosti ako základného predpokladu poznávať a porozumieť minulosti,
- pochopiť, prečo sa história interpretuje rôznymi spôsobom,
- rozvíjať komplex kompetencií – spôsobilostí, schopností klásť si v aktívnej činnosti kognitívne rôznorodé otázky, prostredníctvom ktorých žiaci riešia uvedené úlohy a problémy,

- rozvíjať a kultivovať kultúrny dialóg a otvorenú diskusiu ako základný princíp fungovania histórie i školského dejepisu v demokratickej spoločnosti,
- osvojiť si postupne spôsobilosť historickej kultúry ako schopnosti orientovať sa v mnohosti kultúrnych situácií, v ktorých sa stretávames históriou.

Základné predmetové kompetencie (spôsobilosti)

Žiaci si kladú otázky

- **použijú ich na osvojovanie daných významov, ktoré súvisia s riešením základných operácií**
 - **s historickým časom**
 - zaraďovať historické fakty, udalosti, javy, procesy chronologicky,
 - zaraďovať historické fakty, udalosti, javy synchronne,
 - vytvoriť chronologické a synchronne tabuľky,
 - rozpoznať nerovnomernosť historického vývoja na základe prijatých kritérií,
 - identifikovať rôzne časové štruktúry - **letopočet, dátum, obdobie, perióda, doba, moment, dlhé trvanie, krátke trvanie, medzník, periodizácia.**
 - **s historickým priestorom**
 - identifikovať známe geografické pamiatky krajiny,
 - lokalizovať určité miesto v geografickom priestore,
 - zaradiť historickú udalosť vo vymedzenom priestore,
 - porovnať jednotlivé historické a geografické udalosti v priestore,
 - rozlišovať medzi miestnymi, regionálnymi, národnými, globálnymi historickými javmi a procesmi,
 - rozpoznať rôznorodú podmienenosť medzi geografickým prostredím a životom človeka, spoločnosti.
 - **s historickými faktami, udalosťami, javmi a procesmi a ich hodnotiacim posudzovaním**
 - vyčleniť jednotlivú historickú udalosť, jav, proces,
 - charakterizovať historické udalosti, javy, procesy na základe určujúcich znakov,
 - určiť príčiny a vymedziť dôsledky historických udalostí, javov a procesov,
 - vymedziť a popísať základné znaky jednotlivých historických období, civilizácií, kultúr,
 - objasniť základné vývinové a typologické zvláštnosti historických období, civilizácií v jednotlivých krajinách, oblastiach a regiónoch,
 - vymedziť ekonomické, sociálne, politické a kultúrne faktory, ktoré názor a kritický pohľad ovplyvňovali historický vývoj,
 - vyjadriť k historickým faktom, udalostiam, javom a procesom svoj vlastný postoj.
- **aplikujú ich v nových situáciách, v „skúmateľských“ postojoch a pracovných postupoch pri analýze školských historických**
 - **písomných, obrazových, grafických a hmotných prameňov – stopách po minulosti**
 - pri vymedzovaní predmetu skúmania, napr. **kníhtlače,**

- pri analyzovaní štruktúry problému skúmania **o kníhtlači**,
 - pri rozlišovaní kľúčových problémov, otázok spojených so základnými znakmi **kníhtlače**,
 - pri vyjadrovaní toho, čo už vieme a čo ešte musíme odhaliť **o kníhtlači**,
 - pri myslení v alternatívach, napr. **prečo pisári odmietali vynález kníhtlače**,
 - pri vytvorení plánu skúmania **kníhtlače**,
 - pri komunikácii v „skúmateľskom“ tíme o výsledkoch skúmania **kníhtlače**,
 - pri vytváraní záznamu zo skúmania **kníhtlače**.
- **pri vyhľadávaní relevantných informácií**
 - z rôznych zdrojov – textov verbálnych, obrazových, grafických i z textov kombinovaných, napr. **vedeckých, literárnych, svedectiev, článkov, plagátov, máp**,
 - z učebníc, cvičebníc, pracovných zošitov, slovníka cudzích slov, atlasov, novín, časopisov, webových stránok, archeologických nálezísk,
 - z odbornej, populárno-vedeckej literatúry a historickej beletrie.
- **pri využívaní týchto informácií a verifikovaní ich hodnoty**
 - pri vyberaní informácií, napr. **z primárneho písomného prameňa, z karikatúry, fotografie, historického obrazu**,
 - pri organizovaní informácií, napr. **prostredníctvom mentálnych máp, schém, grafov**,
 - pri porovnávaní informácií, napr. **spoločné, podobné, rozdielne, staré, nové, skutočné, neskutočné, dobré, zlé**,
 - pri rozlišovaní informácií, napr. **rozlíšiť symboly na karikatúre, komikse**,
 - pri zaraďovaní informácií, napr. **na časovú priamku, do tabuľky, schémy, grafu**,
 - pri kritickom zhodnotení rôznych zdrojov informácií, napr. **plagátu, karikatúry, zhodnotení viacerých webových stránok na jednu tému**.
- **pri štruktúrovaní výsledkov, výstupov a potvrdení vybraného postupu**
 - pri zoradení výsledkov, napr. **do chronologickej tabuľky, Vennovho diagramu, tezauru kľúčových pojmov, poznámok**,
 - pri rozpoznaní podstatného od nepodstatného, napr. **vymedzovaním historických pojmov, vzťahov medzi pojmami, faktov v rôznorodých textoch**,
 - pri určovaní podstatného, kľúčového, napr. **tvorbou mentálnej mapy**,
 - pri integrovaní výsledkov do chronologického a historického rámca, napr. **pomocou časovej priamky**,
 - pri vyhodnocovaní správnosti postupu, napr. **kritickým overovaním historických faktov**,
 - pri tvorbe súboru vlastných prác (portfólio), napr. **rôznorodými opakovacími zápismi, schémami, náčrtmi, kresbami, súbormi vlastných i cudzích textov a pod.**

„Učenie o histórii začína vtedy, keď žiak zameria svoju pozornosť, napríklad na základe otázky, záujmu či vonkajšieho podnetu vo vzťahu k histórii ako celku a vníma z nej vybrané primerané materiály z minulosti. S týmto materiálom potom pracuje pomocou vecnej analýzy. Ďalším jeho krokom je interpretácia popísaného a hľadanie vzťahov k iným historickým svedectvám. Následne žiak hľadá historický i osobný význam, vytvára hodnotový súd. Ten sa potom stáva východiskovým bodom pre proces komunikácie s ostatnými a podnecuje ďalšie otázky vo vzťahu k minulosti, prítomnosti a budúcnosti. Môže rovnako tak viesť ku konaniu,

vytváraníu produktov žiakovej činnosti, k vlastnému zobrazeniu a výkladu histórie, čo možno tiež chápať ako určité rozšírenie histórie ako celku. Všetky tieto naznačené kroky možno zhrnúť do nasledujúcich špecifických kompetencií učenia sa o histórii. **1. pozorovanie 2. analýza 3. interpretácia 4. hodnotenie 5. produkcia.**

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Z historikovej dielne

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznať zvláštnosti, osobitosti histórie adejepisú, ✓ vysvetliť, prečo historik spoznáva minulosť nepriamo, sprostredkovanou, ✓ zdôvodniť dôležitosť kritického prístupu k historickému prameňu z hľadiska jeho autenticity a dôveryhodnosti, ✓ rozlíšiť primárne a sekundárne historické pramene, ✓ rozpoznať druhy historických prameňov, ✓ špecifikovať postupne súbor adekvátnych analytických otázok k školským historickým prameňom, ✓ zdokumentovať postupne napríklad rôzne interpretácie minulosť, ✓ analyzovať školské historické pramene k danej tematike. 	<p>historik ako pátrač po stopách minulosti historické pramene, školské historické pramene osobitosti historikovoho poznávania prameň z „prvej a druhej ruky“ základné analytické otázky Kto je autorom prameňa? Kedy bol napísaný prameň? Čo je obsahom prameňa? Komu bol prameň určený? Aký bol zámer autora prameňa?</p>

Z údolí veľkých riek

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zdôvodniť vznik najstarších mestských štátov v údoliach veľkých riečnych tokov, ✓ rozlíšiť hospodárske a sociálne vzťahy v spoločnosti najstarších východných štátov na jednom príklade, ✓ vystihnúť rozdiely medzi mestským a jednotným štátom, ✓ zovšeobecniť civilizačný odkaz najstarších východných štátov, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>mestá, mestské štáty, teritoriálny štát</p>

Stopy antiky

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vystihnúť hlavné znaky antickej demokracie, ✓ rozlíšiť sociálne vzťahy antickej spoločnosti, ✓ identifikovať zdroj kresťanstva, ✓ zhodnotiť postavenie kresťanstva v antickom svete, ✓ zovšeobecniť civilizačný odkaz starovekého sveta, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia 	<p>polis priama demokracia rímska republika, cisárstvo judaizmus, kresťanstvo</p>

Stopy stredoveku

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ určiť predpoklady vzniku stredovekej spoločnosti, ✓ konkretizovať vzťahy vo feudálnej spoločnosti, ✓ rozlíšiť sociálne vzťahy stredovekej spoločnosti, ✓ vymedziť úlohu a postavenie cirkvi v stredovekej spoločnosti, ✓ spracovať rôzne podoby spôsobu života stredovekej spoločnosti, ✓ rozpoznať vplyv islamskej kultúry v Európe, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>feudum, lénny systém, vazal, poddaný christianizácia, klérus, schizma, kláštor kráľovstvo, monarchia, šľachta stavy stredoveké mesto, mešťan, cech, manufaktúra islam</p>

Predkovia Slovákov v Karpatskej kotline

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznať migračné prúdy Slovanov, ✓ odhaliť príčiny a dôsledky napätia vo vládnucej dynastii, ✓ identifikovať vzťahy medzi Veľkou Moravou a Franskou ríšou, ✓ posúdiť význam byzantskej misie, ✓ odhaliť príčiny sporov o slovanskú liturgiu, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>Samova ríša Veľká Morava</p>

Uhorské kráľovstvo

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ posúdiť postavenie Slovenska v Uhorskomkráľovstve, ✓ vymedziť špecifické znaky mnohonárodnostného uhorskéhoštátu, ✓ rozpoznať dôsledky tatárskeho vpádu doUhorska, ✓ rozlíšiť sociálne vzťahy uhorskéhokráľovstva, ✓ posúdiť hospodársky rozvojUhorska, ✓ zhodnotiť kultúrny rozvojUhorska, ✓ analyzovať školské historické pramene z danéhoobdobia. 	<p>multietnický obraz stredovekého Uhorska komitáty, župy kolonizácia, mestské privilégia baníctvo stavovská spoločnosť, nevoľník vyšehradská tradícia gotika</p>

Odkaz novoveku

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ charakterizovať nový obraz človeka asveta, ✓ vystihnúťpremenyfungovania novovekéhohospodárstva a spoločnosti v porovnaní so stredovekom, ✓ zhodnotiť úlohu meštianstva v novovekej spoločnosti, ✓ rozlíšiť spoločenský systém absolutizmu a parlamentarizmu, ✓ posúdiť fenoménrevolúcie, ✓ zdokumentovať vývoj ľudských a občianskychpráv, ✓ analyzovať školské historické pramene z danéhoobdobia. 	<p>humanizmus, renesancia kníhtlač reformácia, protireformácia, náboženské vojny osvietenstvo mešťan,buržoázia, kapitalizmus absolutizmus, parlamentarizmus revolúcia, občan, ľudské práva vznik USA</p>

Habsburská monarchia v novoveku

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ určiť dôsledky Moháča preUhorsko, ✓ zhrnúť dôsledky tureckej prítomnosti vUhorsku, ✓ zdôvodniť konfesiónálne boje vUhorsku, ✓ zovšeobecniť ciele protihabsburskýchpovstaní, ✓ vymedziť znaky osvietenskéhoabsolutizmu, ✓ zhodnotiť najvýznamnejšie tereziánske a jozefínskereformy, ✓ vysvetliť postavenie Habsburgovcov v novovekejEurópe, ✓ analyzovať školské historické pramene z danéhoobdobia. 	<p>Moháč Bratislava Habsburgovci reformácia, protireformácia osvietenuský absolutizmus</p>

Zrod modernej doby a nacionalizmus

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vymedziť spoločenské premeny Francúzska od pádu Bastily po Viedenský kongres, ✓ zhodnotiť úlohu Svätej aliancie pre Európu, ✓ charakterizovať priemyselnú revolúciu, ✓ zdôvodniť príčiny jednocovacieho procesu v Nemecku a Taliansku, ✓ rozpoznať jednotlivé ideológie, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>Veľká francúzska revolúcia národ, národný štát Svätá aliancia, cársko Rusko továreň, podnikateľ, robotník jar národov konzervativizmus, liberalizmus, nacionalizmus, socializmus</p>

Moderný slovenský národ

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vymedziť predpoklady formovania moderného slovenského národa, ✓ špecifikovať ciele maďarského národného hnutia, ✓ rozlíšiť základné aktivity troch generácií slovenských vzdelancov, ✓ porovnať spoločné a rozdielne spôsoby, výsledky v činnosti troch generácií slovenských vzdelancov, ✓ posúdiť význam revolúcie 1848/49 z pohľadu hlavných aktérov, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>tri generácie slovenských vzdelancov revolúcia 1848/49 slovanská vzájomnosť Slovenská národná rada, dobrovoľnícke výpravy maďarské národné hnutie</p>

Európska expanzia 1492 – 1914

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ určiť predpoklady zámorských objavov, ✓ rozpoznať príčiny zámorských objavov, ✓ zdokumentovať pomocou dejepisnej mapy jednotlivé objavné plavby, ✓ zhodnotiť hlavné dôsledky zámorských objavov, ✓ zdokumentovať rozdelenie kolónií európskymi veľmocami novoveku, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>objavitelia, dobyvatelia kolónie, kolonizátor, impérium koloniálne ríše svetový obchod delenie sveta, stret kultúr, rasizmus</p>

Na ceste k prvej svetovej vojne

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ analyzovať príčiny zlyhania európskej rovnováhy, ✓ zhrnúť podstatné znaky imperializmu, ✓ objasniť hlavné ciele politiky veľmocí, ✓ určiť príčiny vzniku veľmocenských blokov, ✓ objasniť príčiny napätia a konfliktov v Európe, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>európska rovnováha, zápas o veľmocenské postavenie militarizmus, imperializmus Trojspolok, Dohoda</p>

Slováci v Rakúsko – Uhorsku

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vymedziť spoločné a rozdielne mocenské inštitúcie v jednotlivých častiach monarchie, ✓ špecifikovať postavenie Slovákov v monarchii, ✓ rozpoznať ciele maďarizácie v školskej oblasti, ✓ zhodnotiť význam Matice slovenskej a spoločného života Slovákov, ✓ identifikovať proces modernizácie monarchie, ✓ vysvetliť príčiny a dôsledky vysťahovalectva Slovákov, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>dualizmus, Rakúsko-Uhorsko maďarizácia modernizácia slovenská otázka, Matica slovenská, slovenské gymnáziá industrializácia vysťahovalectvo</p>

Prvá svetová vojna a vznik ČSR

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznať kľúčové medzníky v priebehu prvej svetovej vojny, ✓ zdokumentovať útrapy ľudí na fronte a vzájomí, ✓ vymedziť závažné dôsledky prvej svetovej vojny, ✓ vystihnúť geopolitické zmeny po prvej svetovej vojne, ✓ konkretizovať aktivity domáceho a zahraničného odboja, ✓ zhodnotiť význam vzniku ČSR, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>zákopová vojna versailský systém Slovenská liga, Československá národná rada, légie čechoslovakizmus Slovenská národná rada národnostné menšiny</p>

Európa v medzivojnovom období

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vymedziť znaky demokratických politických systémov ✓ špecifikovať znaky totalitných politických systémov ✓ rozlíšiť v hlavných znakoch demokratický a totalitný politický systém, ✓ zdokumentovať na konkrétnom príklade zmenu vzťahu štátnej moci k občanovi, ✓ konkretizovať zahranično-politické vzťahy medziväťmocami, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>Veľká Británia, USA hospodárska kríza sovietske Rusko, ZSSR, Taliansko, Nemecko socializmus, fašizmus, národný socializmus (nacizmus) občan – práva a povinnosti Spoločnosť národov, appeasement</p>

Československo v medzivojnovom období

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ charakterizovať politický systém ČSR, ✓ porovnať hlavné prúdy slovenskej politickej scény v rámci ČSR, ✓ vymedziť postavenie Slovenska v rámci ČSR, ✓ analyzovať hospodárske, sociálne a kultúrne podmienky v ČSR, ✓ špecifikovať medzinárodné postavenie ČSR, ✓ rozpoznať príčiny a dôsledky rozbitia ČSR, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>doformovanie slovenského moderného národa centralizmus, autonomizmus politické prúdy na Slovensku slovenská kultúra</p>

Druhá svetová vojna

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ určiť hlavné príčiny vzniku druhej svetovej vojny, ✓ vymedziť kľúčové medzníky v jej priebehu, ✓ rozpoznať útrapy ľudí na fronte a vzájomí, ✓ zdokumentovať holokaust na konkrétnom príbehu, ✓ špecifikovať dôsledky druhej svetovej vojny, ✓ určiť príčiny nútenej migrácie obyvateľstva počas vojny, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>blesková vojna, totálna vojna Pearl Harbor, Stalingrad, vylodenie v Normandii Veľká trojka protifašistický odboj, kolaborácia holokaust, Spravodliví medzi národmi Hirošima, Nagasaki</p>

Slovenský štát (1939-1945)

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznať kľúčové medzníky vnútropolitického a zahraničnopolitického vývoja, ✓ určiť charakter politického systému, ✓ analyzovať hospodárske, sociálne a kultúrne pomery, ✓ objasniť riešenie židovskej otázky na konkrétnom príbehu, ✓ rozpoznať rôzne interpretácie SNP, ✓ vyhľadať príklady účasti Slovákov na bojiskách II. svetovej vojny, ✓ zdokumentovať na konkrétnych príbehoch každodenný život, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>totalitný režim antisemitizmus, arizácia protifašistický odboj, SNR, Slovenské národné povstanie oslobodenie</p>

Československo za železnou oponou

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznať medzníky vnútropolitického vývoja ČSR v rokoch 1945-1948, ✓ určiť medzinárodnopolitické postavenie ČSR, ✓ vymedziť hlavné príčiny a dôsledky reformného procesu v roku 1968, ✓ vysvetliť dôsledky obdobia tzv. normalizácie, ✓ zdokumentovať na konkrétnych príbehoch rôznej podoby každodenného života, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>Národný front, Benešove dekréty februárový prevrat industrializácia, kolektivizácia politické procesy, rehabilitácia pražská jar, socializmus s ľudskou tvárou federácia okupácia, „normalizácia“ Charta 77, disent, tretí odboj</p>

Konflikt ideológií

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ určiť hlavné príčiny vzniku bipolárneho sveta, ✓ zdokumentovať podstatné príklady krízových javov rozdeleného sveta (1956-1989), ✓ vymedziť ohniská závažných konfliktov v období studenej vojny, ✓ zhodnotiť dôsledky perestrojky a glasnosti na medzinárodné vzťahy, ✓ zdokumentovať podoby spolupráce v rozdelenom svete, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>železná opona, studená vojna sovietizácia/zadržovanie komunizmu hospodárske a vojenské zoskupenia, odzbrojovanie dekolonizácia perestrojka, glasnosť</p>

Integrácia Európy

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť mocenskú a politickú dôvodu euroatlantickej hospodárskej a vojenskej spolupráce, ✓ rozpoznať kľúčové medzníky procesu európskej integrácie, ✓ posúdiť dôležitosť zachovania národných hodnôt a tradícií v kontexte európskej integrácie, ✓ zdokumentovať krízové javy v Európe i vo svete po roku 1989, ✓ špecifikovať globálne problémy súčasného sveta, ✓ zdokumentovať na konkrétnych príkladoch klady a zápory globalizačných tendencií, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>Európske hospodárske spoločenstvo Európska únia základné hodnoty: voľný pohyb osôb, kapitálu, tovaru a služieb práva menšín</p> <p>extrémizmus, terorizmus ekológia informačná explózia, mediálny svet, globálna dedina</p>

Slovensko po roku 1989

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť príčiny pádu totalitného režimu, ✓ určiť kľúčové medzníky vývoja Slovenskej republiky, ✓ vystihnúť pozitíva a negatíva transformačného procesu, ✓ rozpoznať podoby spolužitia Čechov a Slovákov v 20. storočí, ✓ analyzovať školské historické pramene z daného obdobia. 	<p>sviečková manifestácia nežná revolúcia rozdelenie Československa vznik Slovenskej republiky reštitúcia, privatizácia integrácia SR do európskych štruktúr</p>

GEOGRAFIA

ÚVOD

V záujme skvalitnenia výučby geografie na stredných športových školách – športových gymnáziách je dôležité, aby obsah predloženého vzdelávacieho štandardu rešpektoval reálne možnosti škôl a využiteľnosť poznatkov v každodennom živote. Jeho správne pochopenie a tvorivá aplikácia do pedagogickej praxe je základným predpokladom cieľavedomého rozvoja geografického myslenia a poznania Zeme u žiakov.

Vzdelávací štandard pozostáva z charakteristiky predmetu a základných učebných cieľov, ktoré sa konkretizujú vo výkonovom štandarde. Je to ucelený systém výkonov, ktoré sú vyjadrené kognitívne odstupňovanými konkretizovanými cieľmi – učebnými požiadavkami. Tieto základné požiadavky môžu učitelia ešte viac špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať v podobe ďalších blízkych učebných cieľov, učebných úloh, otázok, či testových položiek.

K vymedzeným výkonom sa priraduje obsahový štandard, v ktorom sa zdôrazňujú pojmy ako kľúčový prvok vnútornej štruktúry učebného obsahu. Učivo je v ňom štruktúrované podľa jednotlivých tematických celkov. Je to základ vymedzeného učebného obsahu. To však nevyklučuje možnosť učiteľov tvorivo modifikovať stanovený učebný obsah v rámci školského vzdelávacieho programu.

Vzdelávací štandard pre predmet geografia ako program aktivity žiakov je koncipovaný tak, aby vytváral možnosti na tie kognitívne činnosti žiakov, ktoré operujú s pojmami, akými sú hľadanie, pátranie, skúmanie, objavovanie, lebo v nich spočíva základný predpoklad poznávania a porozumenia. V tomto zmysle nemajú byť žiaci len pasívnymi aktérmi výučby a konzumentmi hotových poznatkov, ktoré si majú len zapamätať a následne zreprodukovať.

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Učebný predmet geografia rozvíja u žiakov poznanie o výnimočnosti a jedinečnosti planéty Zem. Nadväzuje na učivo základnej školy. Pomáha správne chápať podstatu javov a procesov, ktoré na Zemi prebiehajú a uvedomiť si princípy, na ktorých je postavená existencia života. Štúdium geografie umožňuje žiakom spoznávať krajinu v celej svojej komplexnosti a zložitosti. Podporuje snahu porozumieť vzťahom medzi jednotlivými zložkami a prvkami krajiny a chápať ich silnú vzájomnú previazanosť.

Základnou zručnosťou, rozvíjanou v geografii, je práca s mapovými podkladmi v tlačenej a digitálnej podobe. Tú dopĺňajú schopnosti žiakov vyhľadať, analyzovať, správne interpretovať a vhodne využívať informácie prezentované v rôznych grafických podobách (schémy, grafy, tabuľky, vekové pyramídy, diagramy, kartogramy, kartodiagramy a i.). Žiaci poznajú dôveryhodné informačné zdroje, vedia sa dobre orientovať v dostupných databázach štatistických údajov a identifikovať v nich dôležité fakty a kľúčové skutočnosti.

Dôkladné poznanie Zeme je nevyhnutnou podmienkou jej ochrany. Každé miesto na Zemi je osobité. Od iných sa odlišuje typickým podnebím, rastlinstvom, živočíšstvom, ale aj obyvateľmi s vlastným jazykom, kultúrou a spôsobom života. Tolerancia žiakov k inakosti predpokladá pochopenie podstaty príčin rôznorodosti a rozmanitosti jednotlivých krajín. Vyžaduje úctu k princípom demokracie a občianskej slobody, ktorých nerešpektovanie môže viesť k vojnovým konfliktom a globálnym katastrofám. Geografia zohráva v tomto smere nezastupiteľnú úlohu. Zdôrazňuje súvislosti a často komplikovanú prepojenosť príčin s dôsledkami. Formuje osobnosť mladého človeka upozorňovaním na podobnosť, ale aj zvláštnosti opisovaných regiónov, ktoré porovnáva so Slovenskom, pričom poukazuje na jeho osobitosť v kontexte Európy, či sveta.

CIELE PREDMETU

Žiaci

- využívajú mapy rôzneho druhu v digitálnej aj tlačenej podobe ako základný zdroj geografických informácií,
- správne a presne interpretujú informácie o krajine v rôznych formách (grafy, tabuľky, schémy, diagramy, fotografie, filmy a i.),
- vyhľadávajú, porovnávajú, posúdia pravdivosť a zhodnotia dostupné informácie o krajine z rôznych informačných zdrojov,
- zdôvodnia rôznorodosť prírodných podmienok v rôznych častiach Zeme a ich vplyv na život človeka,

- rozumejú podstate rozmanitosti ľudskej spoločnosti a jej variabilným prejavom,
- zaujmú postoj k najväznejším otázkam existencie ľudstva na Zemi a ponúknu vhodné riešenia,
- interpretujú zložitú krajinu a silnú vzájomnú previazanosť jej prírodných a socioekonomických zložiek,
- komplexne posúdia perspektívy rozvoja jednotlivých regiónov.

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Geografia v praxi

Zdroje poznávania v geografii

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak vie/dokáže ✓ určiť polohu ľubovoľného miesta na mape pomocou geografických súradníc, ✓ rozlíšiť informačné zdroje (dôveryhodné, menej dôveryhodné, nedôveryhodné), ✓ vyhľadať a interpretovať štatistické údaje, fakty a dôležité skutočnosti z dôveryhodných informačných zdrojov, ✓ tvorivo využívať geografické poznatky v rôznych grafických podobách (obsah tematickej mapy, tabuľky, schémy, diagramy, kartogramy, kartodiagramy), ✓ porozumieť a adekvátne používať údaje prezentované v GPS prístrojoch a navigátoroch.	mapa obsah mapy tematické mapy zdroje geografických informácií diagram, kartogram, kartodiagram schéma, tabuľka GPS

Mapovanie Zeme

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak vie/dokáže ✓ rozpoznať spôsoby, ktorými zobrazujeme zemský povrch do roviny, ✓ vysvetliť príčiny vzniku skreslenia a jeho prejavy, ✓ vypočítať skutočnú vzdialenosť miest na mape z číselnej alebo grafickej mierky, ✓ vyhľadať mesto (miesto, ulicu, pamiatku) v on-line dostupnej digitálnej mape a navrhnuť k nemu trasu, ✓ zhodnotiť význam a vplyv technológie GPS na bežný život.	glóbus kartografické zobrazenia skreslenie obsah mapy legenda mierka mapy GPS navigátor

Planéta Zem

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak vie/dokáže <ul style="list-style-type: none">✓ rozpoznať základné hypotézy týkajúce sa vzniku a stavby Zeme,✓ vysvetliť princípy obehu Zeme okolo Slnka a dôsledky sklonu zemskej osi k rovine jej obehu,✓ vysvetliť príčiny vzniku rozdielov v dĺžke trvania dňa a noci na rôznych miestach Zeme v priebehu roka,✓ určiť rozdiel v miestnom čase medzi dvoma bodmi na Zemi,✓ zdôvodniť príčiny vzniku prírodných pásiem na Zemi.	tvar Zeme hviezdny deň, slnečný deň tropický rok, priestupný rok časové pásma, nultý poludník, dátumová hranica typy krajiny Mesiac

Atmosféra

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak vie/dokáže <ul style="list-style-type: none">✓ zhodnotiť vplyv klimatotvorných činiteľov na podnebie vybraných miest na Zemi,✓ vysvetliť príčiny vzniku prúdenia vzduchu v troposfére,✓ identifikovať prejavy počasia ovplyvnené základnými tlakovými útvarmi,✓ správne interpretovať údaje o klimatických charakteristikách prezentované v rôznych grafických a textových podobách (tabuľky, schémy, grafy, klimatické diagramy, tematické mapy),✓ poznať význam a spoľahlivosť meteorologických predpovedí,✓ na konkrétnych príkladoch opísať globálne zmeny podnebia a ich možné dôsledky pre život na Zemi,✓ zhodnotiť riziká atmosférických procesov.	zloženie atmosféry klimatotvorné činitele teplota vzduchu, vlhkosť vzduchu, tlak vzduchu tlakové útvary prúdenie vzduchu –vietor stále, pravidelné a miestne vetry, inverzia klimatické pásma a oblasti zmeny klímy na Zemi meteorologické predpovede atmosférické riziká, hurikán, tornádo, víchrica

Hydrosféra

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak vie/dokáže <ul style="list-style-type: none">✓ rozpoznať proporčné zastúpenie jednotlivých prvkov hydrosféry na celkovom množstve vody na Zemi a ich previazanosť (hydrologický cyklus),✓ vysvetliť príčiny vzniku rozdielov vo fyzikálnych a chemických vlastnostiach vody oceánov,✓ charakterizovať zákonitosti prúdenia vody v oceánoch a ich vplyv na živočíšne spoločenstvá a človeka,✓ zdôvodniť vznik a prejavy slapových javov a opíšu ich priebeh,	obeh vody na Zemi (hydrologický cyklus) svetový oceán vlastnosti vody oceánov a morí morské prúdy slapové javy vodstvo súše - rieky, močiare, jazerá, umelé vodné nádrže ľadovce podpovrchová voda

<ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť príčiny rozdielneho režimu odtoku riek sveta a uvedú ich príklady, ✓ opísať tri vodou podmienené procesy formujúce zemský povrch, ✓ zhodnotiť význam ľadovcov a podpovrchovej vody pre formovanie povrchu Zeme a život obyvateľstva, ✓ uviesť hlavné zdroje pitnej vody a ich obmedzenú dostupnosť, ✓ rozpoznať hydrologické hrozby a vedieť sa riadiť pokynmi varovných systémov. 	<p>pramene minerálna voda termálna voda ochrana a zdroje pitnej vody hydrologické hrozby</p>
--	--

Litosféra

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť dôvody usporiadania jednotlivých vrstiev zemského telesa, ✓ uviesť dôkazy zmeny usporiadania kontinentov a oceánov na Zemi v geologickej minulosti, ✓ vysvetliť príčiny pohybu litosferických dosiek, ✓ popísať dôsledky platňovej tektoniky na zmeny povrchu Zeme, ✓ identifikovať miesta zvýšeného rizika výskytu katastrofických prejavov tektonických procesov, ✓ porovnať vplyv vnútorných a vonkajších geologických procesov na formovanie povrchu Zeme, ✓ uviesť varovné systémy upozorňujúce na hrozbu živelných pohrôm a katastrofických udalostí. 	<p>stavba Zeme litosferické dosky vnútorné a vonkajšie procesy horotvorná činnosť zemetrasenia sopečná činnosť prírodné katastrofy erózia, transport zarovnávanie, akumulácia varovné systémy</p>

Biosféra a pedosféra

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vystihnúť rozdiely medzi pôdou a rozdrobenou horninou, ✓ zhodnotiť vplyv pôdotvorných činiteľov na vlastnosti pôdy, ✓ zdôvodniť rozšírenie pôd v Európe, ✓ uviesť nepriaznivé dôsledky ľudských aktivít na pôdy, ✓ vysvetliť príčiny vzniku bioklimatických pásiem na Zemi, ✓ uviesť príklady najznámejších rastlinných a živočíšnych druhov žijúcich v jednotlivých bioklimatických pásmach Zeme, ✓ vysvetliť príčiny a prejavy vertikálnej členitosti biosféry, ✓ opísať najväčšie ekologické problémy spôsobené činnosťou človeka. 	<p>zemina, pôda vlastnosti pôdy pôdne druhy, pôdne typy ohrozenie pôdy ekosystém horizontálne a vertikálne členenie biosféry bioklimatické pásma rastlinstvo a živočíšstvo oceánu vplyv človeka na biosféru</p>

Geografické exkurzie a vychádzky

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ navrhnuť trasu geografickej exkurzie (vychádzky) a naplánovať jej program, ✓ odhadnúť náročnosť prístupu k zaujímavým bodom na turistickej mape (vrcholy, kultúrno-historické a prírodné pamiatky), ✓ pomocou prístroja GPS (mobilu) vyhľadať zaujímavé miesta a určia ich dostupnosť. 	<p>turistické vybavenie, turistická mapa orientácia mapy, kompas členitosť terénu, nadmorská výška, vrcholy s výhľadom turistické značky, smerovník Geocaching, GPS</p>

Regionálna a humánna geografia

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ uviesť a odôvodniť 3 príklady vyčleňovania regiónov Zeme, ✓ vysvetliť príčiny vzniku nových štátov na mape sveta, ✓ zdôvodniť význam a úlohu spolupráce medzi štátmi a regiónmi, ✓ vysvetliť príčiny nerovnomerného rozmiestnenia obyvateľstva v regióne (verzus na Zemi), ✓ vymedziť hlavné rozdiely v natalite a mortalite vyspelých a hospodársky najmenej rozvinutých regiónov a štátov na Zemi, ✓ zhodnotiť príčiny migrácie obyvateľstva, ✓ identifikovať na mape najdôležitejšie smery a oblasti migrácie obyvateľstva, ✓ správne interpretovať informácie o vývoji a zložení obyvateľstva prezentované vo forme grafov, tabuliek, vekových pyramíd, diagramov a tematických máp, ✓ z dostupných informačných zdrojov určiť 15 najľudnatejších miest sveta, lokalizovať ich na mape a určiť ich zastúpenie v určitom regióne, ✓ uviesť problémy života obyvateľov veľkomiest vo vyspelých a menej rozvinutých krajinách sveta, ✓ porovnať štáty s najväčším a najmenším HDP na obyvateľa a lokalizovať ich na mape, ✓ uviesť aktuálne problémy svetového hospodárstva a príčiny zväčšujúcej sa priepasti medzi bohatými a chudobnými, ✓ správne interpretovať štatistické údaje a ekonomické ukazovatele hospodárskej výkonnosti jednotlivých štátov sveta a jej regiónov, ✓ zhodnotiť najdôležitejšie lokalizačné činitele ovplyvňujúce umiestnenie automobilového, chemického, potravinárskeho a textilného priemyselného závodu, 	<p>regionalizácia, regióny Zeme (svetadiely, kontinenty, kultúrne regióny) politická mapa, štát medzinárodné organizácie a hospodárske združenia NATO, OSN, EÚ rozmiestnenie obyvateľstva pohyb obyvateľstva natalita, mortalita, prirodzený prírastok mechanický pohyb, migrácia štruktúra obyvateľstva vojnové konflikty a spory sídla urbanizácia mestá, veľkomestá hospodárstvo sveta chudoba, nezamestnanosť HDP životná úroveň, kvalita života primárny sektor, sekundárny sektor terciárny sektor, kvartérny sektor lokalizačný činiteľ odvetvia priemyslu doprava zahraničný obchod oblasti cestovného ruchu globálne problémy Zeme, otepľovanie, dezertifikácia, svetový oceán, odpadové hospodárstvo, exhaláty, voda, výživa, ozónová diera, odlesňovanie Regióny: Európa, Európska únia, Nemecko, štáty susediace so Slovenskom Rusko Ázia, Čína, India, Japonsko</p>

<ul style="list-style-type: none"> ✓ určiť najvýznamnejšie oblasti a centrá cestovného ruchu na jednotlivých svetadieloch a lokalizujú ich na mape, ✓ zoradiť podľa významu jednotlivé typy dopravy a posúdiť ich význam podľa regiónov Zeme, ✓ vysvetliť podstatu zahraničného obchodu a určiť najvýznamnejších importérov a exportérov v regiónoch a na svete, ✓ kategorizovať globálne problémy na Zemi a ich prejavy. <p>Porovnať jednotlivé svetadiely a ich regióny. <i>V rámci tohto porovnania aplikovať všetky nasledujúce výkony:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zhodnotiť polohu regiónu a identifikovať ho na mape, ✓ vyzdvihnúť nosné prírodné danosti regiónu, ✓ zhodnotiť súčasnú politickú situáciu v regióne, ✓ zaujať stanovisko k aktuálnym ohniskám vojnových konfliktov a náboženských sporov, ✓ správne interpretovať štatistické údaje a ekonomické ukazovatele hospodárskej výkonnosti jednotlivých regiónov, štátov, ✓ správne interpretovať informácie o vývoji a zložení obyvateľstva regiónu prezentované vo forme grafov, tabuliek, vekových ✓ pyramíd, diagramov a tematických máp. 	<p>Afrika, Juhoafrická republika, Nigéria Amerika, USA, Brazília Austrália</p>
--	--

Slovensko

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zhodnotiť geografické súvislosti vyplývajúce z polohy Slovenska, ✓ popísať hlavné etapy formovania povrchu Slovenska, ✓ uviesť príklady pôsobenia horotvorných procesov prebiehajúcich v geologickej minulosti na území Slovenska a ich dôsledky, ✓ určiť najvýznamnejšie povrchové tvary vznikajúce činnosťou ľadovca, vody a vetra, ✓ charakterizovať najväčšie pohoria, nížiny a kotliny Slovenska a identifikovať ich na mape, ✓ vysvetliť príčiny premenlivosti počasia na Slovensku, ✓ zdôvodniť vznik a rozmiestnenie klimatických oblastí na území Slovenska, ✓ vysvetliť príčiny vzniku rozdielov vo vodnom stave a prietokoch významných slovenských riek počas roka, ✓ identifikovať na mape významné zdroje podzemnej vody a pramene termálnych vôd, ✓ rozlíšiť jazerá a vodné nádrže podľa využitia 	<p>poloha, rozloha a hranice Slovenska pohoria, kotliny, nížiny Karpaty, Panónska panva, Tatry, Nízke Tatry, Slovenské rudohorie, Slovenský kras, Slovenský raj, Pieniny, Muránska planina, Veľká Fatra, Malá Fatra, Biele Karpaty, Nízke Beskydy, Poľana, Štiavnické vrchy, Kremnické vrchy, Malé Karpaty, Tribeč, Slanské vrchy, Vihorlat, Podunajská nížina, Východoslovenská nížina, Záhorská nížina, Podtatranská kotlina, Košická kotlina, Juhoslovenská kotlina, Hornádska kotlina, Zvolenská kotlina, Žilinská kotlina reliéf podnebie, počasie klimatické oblasti (chladná, mierne teplá, teplá) Dunaj, Morava, Váh, Orava, Kysuca, Turiec, Nitra, Hron, Ipel', Poprad, Dunajec, Staná, Hornád, Torysa, Ondava, Laborec, Bodrog režim odtoku rieky jazerá, vodné nádrže Štrbské pleso, Popradské pleso, Morské oko, Vodné dielo Gabčíkovo, Liptovská Mara, Zemplínska Šírava, Oravská priehrada</p>

<ul style="list-style-type: none"> ✓ charakterizovať typické rastlinné a živočíšne druhy žijúce v jednotlivých vegetačných stupňoch, ✓ zosumarizovať príčiny nerovnomerného rozmiestnenia obyvateľov na území Slovenska, ✓ identifikovať významné funkcie najľudnatejších miest Slovenska, ich hospodársku vybavenosť a perspektívy rozvoja, ✓ správne interpretovať informácie o vývoji a zložení obyvateľstva Slovenska, prezentované vo forme grafov, tabuliek, vekových pyramíd, diagramov a tematických máp, ✓ odôvodniť veľké hospodárske zaostávanie Slovenska v minulosti, ✓ vysvetliť príčiny aktuálnych problémov slovenského hospodárstva a dôvody nerovnomerného rozmiestnenia priemyslu na území Slovenska, ✓ správne interpretovať štatistické údaje a ekonomické ukazovatele popisujúce hospodársku výkonnosť Slovenska a jeho regiónov, ✓ analyzovať údaje o nezamestnanosti v jednotlivých regiónoch Slovenska, ✓ odhadnúť vývoj a možné riziká zmien v kľúčových odvetviach priemyslu Slovenska, ✓ porovnať rozvinuté a menej rozvinuté regióny Slovenska, ✓ zhodnotiť potenciál rozvoja najvýznamnejších oblastí cestovného ruchu na Slovensku, ✓ určiť najvýznamnejšie centrá cestovného ruchu. 	<p>podzemná voda, minerálne a termálne pramene výškové stupne rastlinstva veľkoplošné chránené územia vývoj osídlenia hustota zaľudnenia prirodzený a mechanický pohyb obyvateľstva zloženie obyvateľstva sídla Bratislava, Košice, Prešov, Nitra, Žilina, Banská Bystrica, Trnava, Martin, Trenčín, Poprad, Prievidza, Michalovce, Komárno, Nové Zámky, Zvolen, Bardejov, Banská Štiavnica, Skalica, Spišská Nová Ves, Levoča, Kremnica, odvetvia priemyselnej výroby (automobilový, hutnícky, chemický, potravinársky) druhy dopravy oblasti cestovného ruchu a ich centrá pamiatky zapísané v Zozname prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO zahraničný obchod</p>
---	---

OBČIANSKA NÁUKA

ÚVOD

Vzdelávací štandard z občianskej náuky nepredstavuje iba súhrn katalógov, ktoré stanovujú výkony a obsah vyučovacieho predmetu, ale je to predovšetkým program rôznych činností a otvorených príležitostí na rozvíjanie individuálnych učebných možností žiakov.

Vzdelávací štandard pozostáva z charakteristiky predmetu a základných učebných cieľov, ktoré sa konkretizujú vo výkonovom štandarde.

Je to ucelený systém výkonov, ktoré sú vyjadrené kognitívne odstupňovanými konkretizovanými cieľmi – učebnými požiadavkami.

Tieto základné požiadavky môžu učitelia ešte viac špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať v podobe ďalších blízkych učebných cieľov, učebných úloh, otázok, či testových položiek.

K vymedzeným výkonom sa priraduje obsahový štandard, v ktorom sa zdôrazňujú pojmy ako kľúčový prvok vnútornej štruktúry učebného obsahu. Učivo je v ňom štruktúrované podľa jednotlivých tematických celkov. Je to základ vymedzeného učebného obsahu. To však nevyklučuje možnosť učiteľov tvorivo modifikovať stanovený učebný obsah v rámci školského vzdelávacieho programu.

Vzdelávací štandard z občianskej náuky ako program aktivity žiakov je koncipovaný tak, aby vytváral možnosti aj na tie kognitívne činnosti žiakov, ktoré operujú s pojmami, akými sú hľadanie, pátranie, skúmanie, objavovanie lebo v nich spočíva základný predpoklad poznávania a porozumenia prítomnosti. V tomto zmysle nemajú byť žiaci len pasívnymi aktérmi výučby a konzumentmi hotových poznatkov, ktoré si majú len zapamätať a následne zreprodukovať.

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Predmet občianska náuka je koncipovaný tak, aby svojim obsahom pomáhal žiakovi orientovať sa v sociálnej realite a ich začleňovaní do rôznych spoločenských vzťahov a väzieb. Otvára cestu k realistickému sebapoznávaniu a poznávaniu osobností druhých ľudí a k pochopeniu vlastného konania i konania druhých ľudí v kontexte rôznych životných situácií. Oboznamuje žiakov so vzťahmi v rodine a v škole, s činnosťou dôležitých politických inštitúcií a orgánov a s možnými spôsobmi zapojenia sa jednotlivcov do občianskeho života. Rozvíja občianske a právne vedomie žiakov, posilňuje zmysel jednotlivcov pre osobnú i občiansku zodpovednosť a motivuje žiakov k aktívnej účasti na živote demokratickej spoločnosti. Poskytuje základy ekonomickej gramotnosti, učí žiakov základnej orientácii a uplatneniu sa na pracovnom trhu aj v medzinárodnom meradle, oboznamuje so základným kategoriálno-pojmovým aparátom filozofie, prezentuje filozofiu ako určité laboratórium ľudského myslenia.

CIELE PREDMETU

Žiaci

- pochopia jedinečnosť a neopakovateľnosť každého človeka v spoločnosti,
- utvoria si vedomie vlastnej identity a identity druhých ľudí,
- akceptujú vlastnú osobnosť a osobnosť druhých ľudí,
- rešpektujú a uplatňujú mravné princípy a pravidlá spoločenského spolunažívania a prebratie zodpovednosti za vlastné názory, správanie sa a dôsledky konania,
- zorientujú sa v spoločenských, politických a právnych faktoch, tvoriacich rámec každodenného života,
- uvedomia si práva a povinnosti občana Slovenskej republiky,
- rešpektujú základné princípy demokracie a tolerancie,
- uplatnia vhodné komunikačné prostriedky k vyjadrovaniu vlastných myšlienok, citov, názorov a postojov, k obhajovaniu vlastných postojov a k primeranému obhajovaniu svojich práv,

- nadobudnú rešpekt ku kultúrnym, náboženským a iným odlišnostiam ľudí a spoločností,
- zvládnu základný kategoriálno-pojmový aparát filozofie,
- prezentujú filozofiu ako určité laboratórium ľudského myslenia a výkony filozofov ako inšpirujúcu ukážku toho, ako sa ľudské myslenie rodilo, v čase menilo a precizovalo v strete s inými myšlienkovými platformami.

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Človek ako osobnosť

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ konkretizovať na príkladoch, ako sa psychické procesy prejavujú v prežívaní a správaní ľudí, ✓ vysvetliť príčiny a prejavy typových odlišností medzi ľuďmi, ✓ porovnať rôzne metódy učenia, ✓ ovládať stratégie učenia sa daného predmetu, ✓ identifikovať príznaky stresu, ✓ poznať zásady duševnej hygieny, ✓ aplikovať na príklade získané poznatky pri sebapoznávaní, poznávaní druhých ľudí a pri voľbe profesijnej orientácie, ✓ prezentovať vhodné spôsoby vyrovnávania sa s náročnými životnými situáciami 	<p>psychika psychické procesy osobnosť schopnosti motívy a postoje učenie zdravie a stres duševná hygiena a poradenstvo</p>

Človek a spoločnosť

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zhodnotiť na základe štatistických údajov sociálne a kultúrne zmeny súčasného Slovenska a ich dôsledky pre sociálne skupiny i jednotlivca, ✓ posúdiť charakter sociálnych vzťahov v sociálnych skupinách a medzi sociálnymi skupinami, ✓ rozpoznať na príkladoch sociálnu rolu a sociálny status jednotlivcov v sociálnych skupinách, ✓ uviesť dôsledky predsudkov a nerešpektovania kultúrnych odlišností príslušníkov rôznych sociálnych skupín, ✓ rozlíšiť na príkladoch jednotlivé typy rodinnej výchovy, ✓ analyzovať príčiny krízy manželstva a rodiny, ✓ ilustrovať na príkladoch možnosti angažovania sa v školskom prostredí, ✓ popísať možné dopady sociálno-patologického správania na jednotlivca a spoločnosť. 	<p>spoločnosť socializácia sociálne vzťahy sociálne skupiny sociálna rola sociálny status rodina typy rodinnej výchovy manželstvo školská samospráva dobročinnosť a dobrovoľníctvo deviácia sociálno-patologické javy v spoločnosti (šikanovanie, domáce násilie, látkové a nelátkové závislosti, extrémizmus...)</p>

Občan a štát

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zdôvodniť význam občianstva pre človeka /nadobudnutie, strata občianstva/, ✓ porovnať na konkrétnych príkladoch jednotlivé formy štátov, ✓ prezentovať príklady porušovania princípov právneho štátu, ✓ orientovať sa v Ústave SR, ✓ porovnať právomoci orgánov štátnej moci a územnej a miestnej samosprávy v SR, ✓ uviesť príklady občianskych iniciatív – ako môže občan ovplyvňovať spoločenské dianie v obci a v štáte, ✓ identifikovať na vybraných príkladoch výhody a nevýhody priamej/nepriamej demokracie a volebných systémov, ✓ objasniť podstatu a význam politického pluralizmu pre život v štáte, ✓ zhodnotiť význam komunálnych, parlamentných, prezidentských volieb, volieb do vyšších územných celkov a do Európskeho parlamentu a ich dopad na každodenný život občana SR, ✓ analyzovať ľudské práva a základné slobody v Ústave SR, orientovať sa v organizáciách a dokumentoch, zabezpečujúcich ochranu ľudských práv na medzinárodnej, regionálnej a vnútroštátnej úrovni, ✓ rozpoznať v konkrétnych situáciách porušovanie ľudských práv a prejavy diskriminácie, ✓ priradiť k jednotlivým právam dieťaťa zodpovedajúce povinnosti, ✓ predstaviť vyhľadane príklady prínosu žien v politike, verejnom živote, mierovom procese, ✓ porovnať na základe štatistických údajov politické zastúpenie ✓ menšín v zastupiteľských orgánoch. 	<p>znaky štátu formy štátu právny štát Ústava SR deľba štátnej moci princípy demokracie politický systém politické strany a ich ideová orientácia volebné systém voľby inštitúcie Európskej únie ľudské práva dokumenty o ľudských právach systém ochrany ľudských práv práva dieťaťa práva žien práva menšín</p>

Občan a právo

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť rozdiel medzi morálnymi a právnymi normami, ✓ usporiadať právne predpisy podľa právnej sily, ✓ uviesť, ktoré štátne orgány vydávajú právne predpisy a aké sú spôsoby ich zverejnenia, ✓ vymedziť predmet trestného, občianskeho a rodinného práva, 	<p>morálka právo právny systém odvetvia práva občianske právo (právna spôsobilosť, spôsobilosť na právne úkony, ochrana osobnosti, vlastníctvo a dedenie, práva spotrebiteľa)</p>

<ul style="list-style-type: none"> ✓ rozlíšiť právnu spôsobilosť a spôsobilosť na právne úkony, priestupok a trestný čin, dedenie zo zákona a zo závetu, práva a povinnosti rodičov a práva a povinnosti detí, prezentovať základné práva spotrebiteľa, ✓ uviesť podmienky vzniku manželstva, ✓ rozlíšiť na príkladoch korupčné konanie, ✓ porovnať náplň činnosti orgánov ochrany práva, ✓ uviesť príklady právnych problémov, s ktorými sa môžu občania obrátiť na orgány ochrany práva. 	<p>rodinné právo (podmienky uzavretia manželstva, práva a povinnosti rodičov) trestné právo (deliktuálna spôsobilosť), zneužívanie právomoci korupcia polícia prokuratúra advokácia notárstvo</p>
---	--

Základné ekonomické problémy a ich riešenie

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť pojem vzácnosť, ✓ porovnať rôzne typy ekonomík z hľadiska ich prístupu k riešeniu základných ekonomických otázok, ✓ charakterizovať typológiu ekonomiky SR, ✓ dokumentovať na rôznych príkladoch výhody a nevýhody typov ekonomík, ✓ preukázať praktickú orientáciu v problematike fungovania trhového mechanizmu, ✓ dokumentovať v rôznych situáciách na trhu správanie sa subjektov trhu a ich rozhodovanie, ✓ objasniť špecifiká trhu práce, ✓ preukázať praktickú orientáciu v profesijnom dopyte na slovenskom a európskom trhu práce, ✓ uviesť konkrétne príklady globalizácie pracovného trhu, ✓ identifikovať príčiny nezamestnanosti a možnosti jej riešenia, ✓ popísať na konkrétnych príkladoch ako občanom pomáhajú úrady práce a personálne agentúry, ✓ porovnať formy podnikania v SR, ✓ uviesť, ako postupovať pri založení živnosti, ✓ zaujať postoj k prehlbovaniu sociálnych rozdielov medzi bohatými a chudobnými, ✓ dokumentovať dopady globálneho trhu na prírodu i na človeka. 	<p>problém vzácnosti základné ekonomické otázky typy ekonomík národné hospodárstvo trh, typy trhov trhový mechanizmus trhová konkurencia trh práce pracovný trh v SR a EÚ nezamestnanosť aktívna a pasívna politika zamestnanosti pracovný pomer - vznik, zmena a zánik pracovná zmluva – náležitosti pracovnej zmluvy, skúšobná doba základné formy podnikania v SR makroekonomické ukazovatele</p>

Finančná gramotnosť

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ uviesť úlohu bánk a iných finančných inštitúcií ako finančných sprostredkovateľov, ✓ porovnať základné bankové produkty – bankový účet, elektronické bankovníctvo, platobná karta, úver a produkty poisťovní, ✓ vytvoriť prehľad základných typov daní, ✓ opísať spôsob podávania daňového priznania z príjmov. 	<p>funkcie a formy peňazí euro banky poisťovne produkty poisťovní dane daňové úrady daňové a odvodové povinnosti</p>

Čo je filozofia a k čomu je dobrá

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ identifikovať v texte znaky mytologického a filozofického uvažovania, ✓ vysvetliť ich principiálnu odlišnosť, ✓ odlíšiť na základe rozlišovacích znakov filozofické otázky od bežných otázok, ✓ sformulovať (na príklade filozofického textu) otázku, ktorú tento text rieši, ✓ zaradiť ju k filozofickej disciplíne, ✓ zhodnotiť, ktoré z funkcií filozofie nadobúdajú v kontexte súčasnej spoločnosti najväčšiu váhu, ✓ prezentovať príklady, ako filozofia vstupuje do našej každodennosti a ovplyvňuje bežné ľudské životy, ✓ vymedziť základné identifikačné znaky filozofie, vedy, náboženstva, umenia a ideológie a základné diferencie, ktoré odlišujú filozofiu od uvedených významových útvarov, ✓ identifikovať prvky filozofickej reflexie, vedeckého vyjadrovania, náboženského presvedčenia, umeleckej tvorby a prípadných prvkov ideológie v textoch, ktoré obsahujú viacero týchto zložiek, ✓ dokumentovať príklady plodnej spolupráce filozofie a špeciálnych vied, resp. filozofie a umenia, ✓ určiť, ktoré etické a sociálne hodnoty hrajú kľúčovú rolu v relevantných etických a sociálno-politických doktrínach (eudaimonizmus, deontologizmus, liberalizmus, socializmus). 	<p>Okolnosti vydeľovania filozofie z mýtického vedomia – vzťah mýtu a logu. Filozofické otázky a zdroje filozofických úvah (pochybnosť; údiv, životné otrasy, zážitky, precitnutie, krízy). Funkcie pripisované filozofii. Vzťah filozofie k iným spôsobom osvojovania si sveta (vede, náboženstvu, umeniu, ideológii). Filozofické disciplíny: ontológia a problémové okruhy, ktorými sa zaoberá. (Pôvod a poriadok sveta, zmena a trvanie, náhoda a nevyhnutnosť, kritériá rozlišovania medzi pravým a nepravým bytím (skutočnosťou a zdaním), vzťah materiálneho a ideálneho/ telesného a duševného, tela a mysle/, jedno a mnohé). Kategórie: idealizmus, materializmus, monizmus, dualizmus, pluralizmus, determinizmus, indeterminizmus, epistemológia a problémové okruhy, ktorými sa zaoberá. (Problém objektivity poznania /Môže byť poznanie nezávislé od poznávajúceho subjektu?/, problematika hraníc poznania /čo môže byť a čo nie predmetom poznania/, problém počiatku poznania /vzájomný vzťah zmyslového a racionálneho, empirického a teoretického/, aposteriórne a apriórne poznanie, problém pravdy, jazykový a diskurzívny charakter poznania.) Kategórie: racionalizmus, empirizmus, senzualizmus, apriórne, aposteriórne, agnosticizmus, etika a problémové okruhy, ktorými sa zaoberá. (Problém zdôvodnenia pôvodu morálnych noriem a nároku na ich všeobecnú (intersubjektívnu) záväznosť, filozofické názory na vzájomný vzťah dobra a zla.). Základné etické hodnoty: dobro, šťastie, povinnosť, spravodlivosť, sociálna filozofia a problémové okruhy, ktorými sa zaoberá. (Rozdiel medzi prírodným a konvencionálnym poriadkom, jednotlivec a spoločnosť – individualizmus verzus holizmus, základné sociálne hodnoty – sloboda, sociálna rovnosť, sociálna spravodlivosť.)</p>

Filozofický spôsob osvojovania si sveta

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zaujať stanovisko k námietkam nabádajúcim k opatrnosti voči sociálnym utópiám, najmä v prípade, ak aspirujú na svoje uskutočnenie, ✓ vysvetliť rozdiel medzi sociálnou utópiou a otvorenou spoločnosťou, ✓ určiť podstatu zmluvných koncepcií vzniku spoločnosti (štátu), ✓ odhaliť možné súvislosti medzi karteziánskym dualizmom a vyhrocovaním vzťahov človeka a prírody v rámci euroatlantického civilizačného okruhu, ✓ nájsť príklady kolíznych vzťahov medzi technologickým rozvojom a morálkou, ✓ rozlíšiť pozitívny a negatívny vplyv médií na človeka (a spoločnosť), ✓ posúdiť negatívne prejavy a dôsledky inštrumentálnej racionality a jednostrannej orientácie západnej civilizácie na kritérium ekonomickej efektívnosti na jednotlivé sféry života človeka a spoločnosti, ✓ porovnať na konkrétnych príkladoch textov z dejín filozofie odlišnosť prístupov v otázke vzťahu k bohu v teizme, deizme, ✓ predstaviť základné stratégie filozofie navrhované k dosahovaniu pravdivého (nepochybného) poznania a konfrontovať ich s argumentačnou bázou filozofických prístupov, ktoré uvedený nárok spochybňujú, ✓ uplatniť zásady vedenia filozofického dialógu v modelovom strete zástancov jedného i druhého názorového stanoviska, ✓ ilustrovať (prostredníctvom filozofických textov) rôzne návody na dobre prežitý život, ✓ rozlíšiť medzi legitímnym a nelegitímnym obmedzením ľudskej slobody, ✓ uviesť na konkrétnom príklade rozdiel medzi pozitívnou a negatívnou slobodou, ✓ vysvetliť príčiny relativizácie alebo naopak absolutizácie hodnôt v dejinách, ✓ zaujať postoj k chápaniu ľudskej existencie vo filozofii existencializmu, ✓ napísať jednoduchú filozofickú esej, s využitím znalostí z tematických celkov 	<p><i>Hľadanie miesta človeka v súradniciach sveta</i> Človek a príroda – možné filozofické pozadie vyhrocovania vzájomných vzťahov človeka /spoločnosti/ a prírody, ekologické problémy a zodpovednosť, dobrý život a životné prostredie, hľadanie alternatív k paradigme karteziánskeho dualizmu subjektu a objektu, filozofická kritika degradácie /filozofickej/ múdrosti na /inštrumentálny/ rozum).</p> <p>Človek a spoločnosť (najznámejšie sociálne utópie a filozoficky fundované projekty dobre usporiadanej a spravovanej spoločnosti /Platón, T. More, Campanella, teoretici spoločenskej zmluvy, K. Marx a problém odcudzenia, K. Popper a jeho koncept otvorenej spoločnosti/).</p> <p>Človek a transcendentno (boh) – vzťah viery a rozumu, problém nevysvetliteľného</p> <p><i>Hľadanie istoty v neistom svete</i> Cesty filozofie k dosiahnutiu nepochybného (apodiktického) poznania a filozofické iniciatívy spochybňujúce uvedené úsilie: sokratovská irónia, filozofický dialóg, descartovská metodická skepsa Odstraňovanie prekážok na ceste k pravému poznaniu: očisťovanie ľudskeho rozumu od idolov – F. Bacon) a zbavovanie človeka predsudkov (osvietenstvo), hľadanie kritérií, umožňujúcich rozlíšiť vedecké od nevedeckého, reálne od zdanlivého vo filozofii pozitivizmu, rehabilitácia predsudkov a mienok v hermeneutike, čas a vývoj ako téma filozofických úvah a ako argument proti nárokom na nadčasový charakter ľudskeho poznania, poznanie ako funkcia moci (M. Foucault).</p> <p><i>Hľadanie a zdôvodňovanie hodnoty a zmyslu ľudského života tvárou v tvár konečnosti ľudskej existencie a hodnotovo rozdelenému svetu</i> Axiologický rozmer filozofického osvojovania sveta – hodnotové koreláty orientácie človeka vo svete a v živote. Filozofia ako návod na dobre (šťastne, dôstojne, zmysluplne) prežitý život. Sloboda ako kľúčová hodnota filozofických úvah. Vnútorne a vonkajšie limity ľudskej slobody, pozitívna a negatívna sloboda. Dobrovoľné obmedzenie našej slobody – mravnosť a mravné konanie. Nihilizmus a jeho možné dôsledky. Pokus ukotviť ľudskú existenciu vo svete otraseného zmyslu (existencializmus). Človek ako bytosť, ktorá je kompetentná dať sama svojmu životu zmysel a význam (marxizmus, pragmatizmus).</p>